

Jadranka Rebeka Anić napisala je hrabru i važnu knjigu. U hrvatski kontekst, u kojem se u katoličku literaturu uvode rasprave o pojmu *gender* (rod) temeljene na tankim intelektualnim pretpostavkama, autrica je unijela drugačiju, kompleksniju sliku međunarodne katoličke scene, gdje razgovori o rodu nisu jednostrani nego u svom najiznijansiranim obliku uvažavaju i poteškoće i potencijale koje donosi rodna perspektiva. Štoviše, Anić također daje naslutiti da rasprave o rodu nipošto nisu završene jer katoličke teologinje i teolozi još uvijek evaluiraju sadržaje i mogućnosti roda kao analitičkog koncepta i normativnog projekta. Teološki glas koji se može čuti u knjizi *Kako razumjeti rod?* predstavlja važan doprinos upravo toj i takvoj katoličkoj raspravi: glas je to koji se rađa unutar i *zbog* hrvatskih prilika ali i po metodi i po poruci nadilazi regionalne okvire.

Anić prilazi razotkrivanju kompleksnosti katoličkih teoloških rasprava o rodu tako što u centar svoje analize stavlja nedavno objavljeno djelo *Rodna revolucija: Relativizam u akciji* njemačke katoličke autorice Gabriele Kuby, u Hrvatskoj prevedeno kao *Nova ideologija seksualnosti: Izaзовi i opasnosti gender revolucije*, te od mnogih prihvaćeno kao autoritativan, pa čak isključiv, vodič kroz katoličko promišljanje roda.

Anić strukturira knjigu kao provjeru postavki Gabriele Kuby, i to iz dvije perspektive: unutar šire povijesti pojma rod i unutar širih katoličkih teoloških i doktrinarnih rasprava o rodu. Rezultat takvog pristupa fascinantna je geneologija same kategorije. S jedne strane, ta geneologija pokazuje kako je koncept roda poprimao različite definicije te zašto je u tim definicijama roda nemoguće odvojiti analitičke sadržaje od normativnih pretpostavki. Anić, primjerice, objašnjava kako su predstavnice feminističkih studija u samim počecima studija nastojale pomiriti shvaćanje rodnih razlika kao nečeg što je društveno

oblikovano s idejom da je moguće medicinski intervenirati u spolne razlike.

S vremenom se rod unutar feminističkih teorija isprofilirao u kategoriju koja označava prvenstveno konstruktivističku prirodu onog što jesmo. Kao takav, rod je korišten za kritiku biološkog značenja koncepta „spola“ a potom i za kritiku jednog specifičnog značenja roda. Naime, dosljedno korištenje roda kao konstruktivističke kategorije značilo je i odbacivanje njegovih univerzalnih sadržaja. Kroz preciznu genealogiju pojma Anić demonstrira neodrživost postavke o “rodnoj revoluciji” kao uroti moralnog relativizma protiv kršćanstva, što je jedna od ideja vodiča knjige Gabriele Kuby. Te i slične tvrdnje, Anić jasno pokazuje, jednostavno ne prolaze povijesnu provjeru, jer u povijesti pojma rod ne nalazimo jednu teoriju ili jedan projekt roda nego samo njihovu množinu, te nerijetko i međusobno suprotstavljene pristupe samome pojmu.

Drugi sloj genealogije roda u ovoj knjizi daje odgovor na jedno od središnjih pitanja knjige: ako Sveta Stolica razlikuje pojam rod od seksualne orijentacije, kako je moguće da u katoličkoj literaturi rod postane šifra za homoseksualnost? Pozornim i strpljivim detektiranjem intelektualnih izvora kojima se koristi Gabriela Kuby, Anić pokazuje da kategorije i postavke u knjizi Gabriele Kuby ne izviru iz bogatih intelektualnih tradicija Katoličke crkve koje su zaživjele kroz pozorno “odčitavanje znakova vremena”. Naprotiv, ideje i rječnik koje Kuby koristi preuzeti su iz vrlo specifičnog, američkog konteksta, odnosno iz radova dviju američkih autorica, Dale O’Leary i Christine Hoff Sommers, koje zastupaju ideje konzervativne pa čak i fundamentalističke provenijencije. Anić tako otkriva da autorica knjige koja se hrvatskom katoličkom čitateljstvu nudi kao isključiv vodič za katoličko promišljanje roda ne predstavlja glas Svete Stolice nego da služi isključivo kao *karika* u prenošenju američkog katoličkog fundamentalizma u Europu.

U ovoj idiosinkratično američkoj priči o rodним raspravama moguće je identificirati najmanje dva problema. Prvo, O’Leary i Sommers nisu katoličke teologinje koje na znanstven način obrađuju problematiku roda. Radi se o antifeminističkim spisateljicama čije se kritike rodne perspektive temelje na “subjektivizmu i manipulaciji idejama”, kako ispravno ocjenjuje Anić, a potom i na tome da svoje neistomišljenike žele prikazati kao neprijatelje katolicizma. Kad Kuby preuzima ideje O’Leary i Sommers, ona preuzima i njihovu ideologiziranost i tendencioznost. Kazano riječima Jadranke Rebeke Anić, problem s knjigama O’Leary, Sommers ili Kuby nije njihova kritika fe-

minizma; antifeministička kritika legitimno je stajalište. Problematičnost tih knjiga leži u njihovoj znanstvenoj neutemeljenosti i manipulativnosti.

Drugi problem vezan za O'Leary i Sommers jest to što su svoje priloge rodnoj problematici dale kao vrlo glasne sudionice američkog "kulturnog rata", fenomena koji se obično definira kao sukob o tome treba li američko društvo organizirati prema religijskim ili sekularnim vrijednostima. Koncept kulturnog rata, koji je u američke znanstvene a potom i političke krugove uveo sociolog James Davison Hunter, ima kompleksnu fenomenologiju. Naime iako postoje i lijevi i desni zagovornici podjele na religijsku i na sekularnu Ameriku, postoje i njezini kritičari. Oni ističu da je već samo afirmiranje terminologije kulturnog rata rezultat ideologije američkih političkih elita a ne odraz stvarne podijeljenosti američkog društva. Kulturološka i politička pozadina radova O'Leary i Sommers važna je za razumijevanje svega onoga što Anić piše, jer riječ je o specifično američkim raspravama o rodu, koje nije moguće tek tako preslikati u druge kontekste. Gabriela Kuby, međutim, ne prepoznaje ni važnost ni isključivosti američke rasprave, baš kao što to nije slučaj ni sa svima onima u Hrvatskoj koji njezino djelo preuzimaju bez razumijevanja intelektualnih izvora na kojima je nastalo. Potonje, na žalost, odražava gotovo kolonijalnu intelektualnu situaciju u kojoj se ideje uvoze bez previše promišljanja. Rasprava Jadranke Rebeke Anić stoga ne donosi samo iznijansiranu genealogiju roda; ona razotkriva i svu tragičnost nekritičkog preuzimanja diskursa iz jednog specifičnog konteksta, diskursa koji pretendiraju na univerzalnost a zapravo su duboko partikularni.

Nasuprot jednostranim, ideološkim pristupima rodnoj problematici koji hrvatski katolički krugovi preko Kuby preuzimaju od američkih kulturnih ratnika, Rebeka Anić postavlja niz mnogo slojevitijih i zanimljivijih rasprava o rodu unutar Katoličke crkve kao institucije. Od primjera koje donosi najzanimljiviji je svakako dokument *Rodna pravednost i djelovanje Crkve po svem svijetu* komisije Justitiae et Pax Njemačke biskupske konferencije. U njemu, između ostalog, piše da se rod odnosi "na sve predodžbe i načine ponašanja koji utvrđuju snagom tradicije, odgoja, kulture, društvenih uzora kao općeg razumijevanja spolnih uloga" a rodno osviještena politika tumači se "kao kritičko promatranje" tih uzora "pod znakom pravednosti". Drugim riječima, dok Njemica Gabriela Kuby vidi rod i rodnu perspektivu kao način promicanja prava homoseksualaca ili transseksualaca, dokument službenog tijela Katoličke crkve u Njemačkoj prepoznaje rodnu po-

litiku kao primjereno sredstvo za promicanje pravednih odnosa među ženama i muškarcima a rodnu pravednost vidi kao etičko načelo. I dok Anić odmjerenom ali jasnom analizom ukazuje na teološke, etičke i institucionalne razloge zbog kojih knjiga Gabriele Kuby ne smije imati dominantnu ulogu u hrvatskim teološkim raspravama o rodnoj problematici, valja se upitati: Zašto je kod nas prevedena knjiga Gabriele Kuby, koja nije čak niti katolička teologinja, a nikakva se pozornost ne pridaje službenom dokumentu njemačke biskupske komisije *Justitiae et Pax*?

Knjiga Jadranke Rebeke Anić iznimno je važna jer u poluprazan ali ideološki kontaminiran hrvatski prostor teološkog promišljanja roda unosi preciznu genealogiju koncepta i katoličkih radova o njemu, a da pri tom genealogiju ne shvaća kao puku dekonstrukciju rodne problematike nego i kao afirmaciju vrijednosti toga pojma. Knjiga je hrabra jer unosi glas umjerenosti u šire katoličke razgovore o rodnoj perspektivi, glas tako potreban u trenutku kad je trend uvući se u vlastite rovove i neistomišljenicima željeti oduzeti pravo glasa. Pred čitateljicama i čitateljima sjajan je primjer hermeneutike vođene principima strpljivog oslušivanja i odčitavanja ideja drugih, naročito onih s kojima se autorica ne slaže. Jer, čak i kad je kritična, Jadranka Rebeka Anić ostaje otvorena za drugoga i drugačijega, uvažava ih i priznaje njihovo pravo na postojanje. Pristup je to koji kao temeljno lice kršćanstva otkriva *caritas*, tu često zaboravljenu a središnju kršćansku vrlinu, bez koje nijedna rasprava o pravednosti, pa tako ni ona o rodnoj pravednosti, nije moguća.

*Slavica Jakelić
University of Virginia*